

- обґрунтування новітньої методології пізнання та сучасного мислення в контексті постнекласичної парадигми науки.

Напрямки діяльності:

- створення дослідницьких груп, секцій, лабораторій для виконання завдань Центру;

- залучення до співпраці зарубіжних дослідників. Встановлення співпраці з вітчизняними та зарубіжними науковими інститутами та організаціями;

- підготовка та проведення конференцій, наукових читань, семінарів (8 травня, в день пам'яті О.П. Блаватської), 12 серпня, в день народження О.П. Блаватської.

- розвиток наукової бібліотеки Музейного центру О.П. Блаватської та її родини; створення наукових каталогів, біобібліографічних покажчиків; проведення читацьких конференцій і семінарів;

- розробка науково-методичних і науково-освітніх програм;

- проведення наукових досліджень за темою діяльності в архівах, музеях, бібліотеках, приватних збірках;

- видавнича діяльність;

- виставкова діяльність;

- науково-методична, науково-освітня та популяризаторська робота. Розробка і реалізація тематичних програм.

ГАНДІ ПРО ТЕОСОФІЮ ТА ГЛОБАЛЬНУ ЦИВІЛІЗАЦІЮ ЗАВТРАШНЬОГО ДНЯ

Джеймс Терфер (James Terfer)
США

Член-кореспондент, Об'єднана ложа теософів

Invocation

"Common be your prayer;
Common be your goal;
Common be your purpose;
Common be your deliberation.

Common be your wishes,
Your hearts in concord,
Your intentions in concord,
Perfect be the union amongst you."
*Rig Veda*⁸⁰

Посвята

Дозвольте розпочати цей вечір із вшанування давньої та шляхетної практики вітання тих, хто зробив цю розмову можливою. Я черпав натхнення для пошуку зв'язку Ганді з Теософією, головним чином, із власних творів Ганді та з блискучої та проникливої біографії Луї Фішера «Життя Махатми Ганді». Також я отримав величезну користь від дослідження блискучої та глибокої праці Рагхавана Ійера під назвою "Морально-політична думка Махатми Ганді". Нарешті, із різних сучасних джерел я отримав доволі змістовні посилання на глобальну цивілізацію майбутнього. Однак великі перспективи та можливості світанку ери Водоля підживлюються багатьма статтями, написаними О.П. Блаватською, а також самою проникливою з усіх книг про перспективи "загальної цивілізації", "Параполітика: Назустріч місту людини", Рагхаван Ійера.

Перш ніж перейти до суті розмови, я хотів би додати, що особливо приємно виступати на священній землі Аріаварта, на тому самому місці, яке було освячене динамічною присутністю великого і співчутливого адепта, О.П. Блаватською. Саме О.П. Блаватська, як ми знаємо, освятила Ад'яр присвятивши його глобальній праці духовно мудрого і великодушного Братства Бодхісаттвас. Теософське товариство, Ад'яр благородно витримали усі випробування і скорботи свого минулого і, можливо, ще можуть виконати пророчу посвяту з Письма Великого Учителя про те, що Теософське Товариство має бути наріжним каменем релігій майбутнього. Враховуючи ці факти, яке місце може бути більш сприятливим для обговорення Ганді, теософії та глобальної цивілізації, ніж тут, в Ад'ярі, на цьому зібранні студентів Теософії з усього світу?

⁸⁰ Як процитовано в: *Коштовність в лотосі*, Concord Grove Press, 1983, титульна сторінка.

Про Ганді

М.К. Ганді був найвидатнішим соціальним революціонером ХХ століття і, можливо, одним з багатьох прикладів чоловіка чи жінки ери Водоля найближчих століть. Без сумніву, Альберт Ейнштейн говорив за народи по всьому світу, коли сказав:

"Покоління, які прийдуть, не повірять, що такий, як він, коли-небудь у плоті та крові крокував по цій землі".⁸¹

Благотворний вплив Ганді був глобальним та охоплював географію і покоління. Він був провісником і натхненником Нельсона Мандели в Південній Африці, Мартіна Лютера та Коретти Скотта Кінга в Америці, Вацлава Гавела з Чехословаччини та, звичайно, нестримної Малали з Пакистану. Кожен з цих зразкових людей у свою чергу став натхненним прототипом у наш час і, безсумнівно, надалі впливатиме на наступні покоління.

Як мислитель та відданий соціальний реформатор, Ганді вважав, що правда, ненасильство та творчі страждання однаково важливі для загального людського піднесення. Істина, для Ганді, лежить в основі нашого буття і всього існування. Істина включає всю людину і охоплює думку, слово і вчинок. Істина, правду кажучи, також стосується кожної сфери людського життя, як публічної, так і приватної. Нарешті, і найважливіше для людини, Істина втілена у світі як Закон взаємозалежності. Це наукова основа моралі, сакрального та світського.

Ненасильство – це дія, вільна від спонукань чи поривів завдати шкоду, діяти зі злобою. Воно вкорінюється в голові та серці актора. Це свідоме заперечення самоствердження, наполегливості, зарозумілості та бажання використовувати інших. Ненасильство в кінцевому рахунку звільняє певне прагнення безумовної любові до своїх друзів і ворогів. Воно передбачає усвідомлену здатність звести своє ego до нуля. Це, як висловився один із сучасних мислителів, наука про "самозрозуміння розуму". З теософської точки зору можна сказати, що ненасильство – це свідоме заперечення асуричної волі, атавістичної атлантської гордості та умисного зловживання вищими творчими силами. Якщо це так, то ненасильницька, безкорислива дія - це моральна поведінка, яка вшановує сприйняті істини, заперечуючи

⁸¹ Ейнштейн про мир, Альберт Ейнштейн та Отто Натан, "Випадковий дім", 1981 р. (Зачитав видатний американський мовник Едвард Р. Мерроу з нагоди похорону Ганді в Нью-Делі).

персоналізує волю і випускаючи приховані гангські води чистої любові.

Властивістю теорії та практики ненасильства Ганді є "творче страждання". Добровільні страждання є необхідним компонентом усіх ненасильницьких дій, особливо, коли мова йде про боротьбу з начебто нерозв'язними соціальними та інституційними несправедливостями. Самостраждання – це справді алхімічний знак, який поєднує істину та ненасильство. Страждання запалює моральну хімію, яка вивільняє світло всередині правди та енергію в умовах безумовної любові. Все це є невід'ємним для життя непорушного і доброзичливого соціального реформатора.

Ганді, як відомо, був незвичайною особистістю з багатьма захоплюючими якостями. Як щирий мислитель, він був принциповим, чітким і проникливим. Як карма йога, його дії були цілеспрямованими та дискримінаційними. Як бхакти-йога, він був пошанувачем Бога і людини і, особливо, пошанувачем Бога-людини. Він також сприймав помилки, був сповнений любові як до друзів, так і до незнайомих людей, і мав добрий гумор. Щодо останньої якості, одного разу британський журналіст запитав Ганді, чи не відчував він себе полуроздягнутим, коли зустрічав короля Георга в Букінгемському палаці. Зрештою, писав журналіст, Ганді надів лише дхоті та шаль. Ганді посміхнувся і відповів, що він зовсім не почуває себе ніяково, оскільки його величність мав достатньо одягу для обох. Ганді також міг пожартувати і про себе. Луї Фішер, його кращий біограф, відвідав Ганді в 1942 році і в 1946 р. Під час свого другого візиту Ганді з гумором зауважив, що Фішер має сприймати його настільки ж негарним, як і чотири роки тому. Фішер із вогником в очах одразу сказав, що ніколи не наважиться не погодитися з великою людиною. Ганді гучно засміявся і рушив разом із Фішером до свого скромного помешкання в ашрамі.

Окрім усіх його захоплюючих рис, у Ганді була більш глибока якість, на яку часто не звертають увагу – його бажання лікувати. Гарячим бажанням Ганді в юнацькому віці було не стати адвокатом, соціальним реформатором чи національним лідером. Його бажанням було стати лікарем – цілителем. Однак йому не дозволили вивчати медицину через практику вівісекції. Тим не менш, його співчутливий, цілющий порив все ще знаходив моменти спонтанного вираження протягом усього життя. Це мотивувало його принаймні двічі відвідати місце спалаху чуми, щоб зустрітися із зневіреними та вмираючими. Він також добровільно приймав вдома прокажених та

людей із різними хворобами. Він сформував корпус швидкої допомоги під час двох воєн у Південній Африці і разом зі своєю бригадою швидкої допомоги ризикував життям, щоб полегшити страждання поранених солдатів з обох боків. Загалом, спритний розум Ганді підпорядковувався його співчутливому, безмежному серцю. Саме серце, власне, було джерелом його морального генія.

Ганді та теософія

Золота течія теософського впливу, яка постійно підтримувала духовне життя Ганді увійшла в його життя в листопаді 1889 року у віці двадцяти років у Лондоні і продовжувала впливати аж до самого дня його вбивства в 1948 році. Той самий "Теософський момент", що стався в Лондоні, відбувся коли Ганді зустрівся з двома теософами, які познайомили його з Бхагавад-Гітою і, що найголовніше, відвели його на зустріч Ложі Блаватської. Там він познайомився з О.П. Блаватською та Анні Безант. (Він, до речі, прочитав книгу Анні Безант про те, чому вона стала теософом, і він був дуже вражений наведеними причинами). В результаті особистої зустрічі Ганді з О.П.Б. а також заохочення друзів-теософів, Ганді вивчив Ключ до теософії. Крім усього іншого, вивчення Ключа дало йому глибоке розуміння філософського багатства та духовної потенції індуїзму. Це допомогло йому зрозуміти, не зважаючи на численні критики християнських місіонерів, і врешті-решт змусило його заявити, що філософський індуїзм – це релігія, яка відповідала його глибинним прагненням.

Більше про молодого Ганді та його першу зустріч із теософією в Лондоні ми дізнаємося від П. Найяра, особистого секретаря Ганді. Найяр говорить у своїй біографії про Ганді, що:

"Він (Ганді) прочитав "Таємну доктрину" пані Блаватської, і 26 березня 1891 року був зарахований як асоційований член ложі Блаватської".⁸²

Кумулятивний ефект випадкової зустрічі Ганді з О.П. Блаватською та його подальше вивчення теософських вчень допоміг йому в самостійних духовних практиках; запалював і живив те, що стало всепоглинаючим вогнем духовного прагнення, палким пошуком свідомості Бога.

Пізніше, в Південній Африці, Ганді продовжив своє вивчення Гіти та вибраних теософських творів. У його приватній бібліотеці в

⁸² Махатма Ганді: Ранній період, П'ярелар Найяр, Навдживанський трест, 1956. С. 259.

Дурбані можна було знайти твори О.П. Блаватської, Лева Толстого та інших видатних письменників про духовні ідеї. Ганді також глибоко зацікавився езотеричним християнством, а також Раджа-йогою. Крім того, він сприяв діяльності Теософського товариства Південної Африки – Йоганнесбурзької ложі. Хоча він, очевидно, так ніколи і не став офіційним членом Йоганнесбурзької ложі, проте він кілька разів виступав там про основні релігії Індії.

Особистий зв'язок Ганді з теософами тривав в Індії з 1915 року до смерті в 1948 році. Він часто спілкувався з теософами в пошуках незалежності Індії і часто співпрацював зі Шрі Б.П. Вадія, видатним теософом, співавтором Анні Безант, та засновником першого трудового союзу в Індії. Крім того, Ганді визнав історичний факт, що одним із співзасновників Індійського національного конгресу був теософ. Пізніше він повторив про вплив теорії Теософії на Індійський рух за незалежність, коли сказав:

"На початку провідними лідерами Індійського національного конгресу були теософи".⁸³

У більш широкому розумінні ми можемо сказати, що Ганді неявно сприйняв "Три об'єкти" Теософського руху (але з конкретними застереженнями щодо Третього Об'єкта). Як ми знаємо, Першим Об'єктом Теософського руху є формування ядра універсального Братства Людства, без поділу на раси, віри, статі, касти чи кольори шкіри. Все доросле життя Ганді можна розглядати як спробу втілити живий дух цієї мети. Це стало натхненням його духовного життя та численних "експериментів з правдою". Братство також було універсальною константою при вирішенні складної задачі щодо релігійно-громадських питань, від яких страждали в Індії і які британський уряд так спритно використовував. Коли в кінці 40-х років на обрії з'явилась незалежність Індії, і розбіжності між мусульманськими та індуїстськими конгресменами посилювалися, Ганді побачив політично єдину Індію. В інтерв'ю у червні 1946 року з Луї Фішером Ганді скаржився на самовільну відстороненість багатьох індуїстів від мусульманських членів Індійського національного конгресу. Він скаржився на вплив мусульманської віри на Братство людей і перетворення його лише на братство мусульман. У світлі цієї сумної, подвійної реалізації Ганді зробив наступну заяву:

⁸³ Життя Махатми Ганді, Луї Фішер, Харпер і Роу, видання в м'якій обкладинці, 1983. С. 437.

"Теософія - це вчення мадам Блаватської ... Теософія - це братство людей".⁸⁴

Фактично Ганді дав зрозуміти, що О.П. Блаватська була справжнім учителем з теософії, і що прихильникам індуїзму та мусульманства дуже бракувало того Братства на практиці. Зрештою, відсутність братерства в Індійському національному конгресі призвела до руйнівного поділу єдиної Аріаварти на окремі національні держави Пакистан та Індію.

Другим об'єктом теософського руху є заохочення порівняльного вивчення античних релігій, філософій та наук. Ганді був індуїстом - за народженням, але в решті і за вибором. Він також вивчав основні світові релігії. Оскільки він визнав, що кожна релігійна традиція втілює глибоку сукупність духовних істин, він заявив, що "Істина сама по собі є Богом". Це твердження паралельно теософському девізу, взятому у Махараджа Бенареса: "Не існує релігії вище Істини". Тож не дивно, що оскільки Істина сама по собі є Богом, Ганді принципово вірив у наступне:

"... (я вірю в) релігію, яка виходить за рамки індуїзму, яка змінює саму природу, яка пов'язує нерозривно з істиною всередині і яка постійно очищає. Це постійний елемент людської природи, який нічого не коштує при пошуку і який залишає душу неспокоїною, поки вона не знайде себе ...".⁸⁵

Поняття вродженої "трансцендентної релігії" - що вкоренилося в природі та людині – було діалектично сумісним і підтримувало різноманітність релігійних вчень. Як і повний місяць, який одночасно віддзеркалюється в багатьох озерах, кожне справжнє релігійне вчення відображає деяку частину Абсолютної Істини. При цьому вимагається щось більше, ніж просто толерантність. Потребується постійне шанування множинних релігійних навчань у світі та готовності шукати основні істини під обмежуючими догмами та ритуалами. Тож не дивно, що Ганді захоплювався універсальним і універсалізуючим духом теософії. Цю оцінку влучно і просто висловив у своїй "Передмові" до книги "Братство релігій", яку писав теософ Софія Вадія. У "Передмові" Ганді до цієї книги він говорить:

"Розуміння та повага до великих світових вірувань є (насправді) фундаментом справжньої теософії".⁸⁶

⁸⁴ Там само.

⁸⁵ «Молода Індія», 5 грудня 1920 р. С. 2

⁸⁶ Братство релігій, Софія Вадія, 1944 р., «Передмова». С. 3.

У цьому відношенні Ганді також зазначив, що справжня релігія не тільки виходить за рамки всіх формальних релігій - включаючи індуїзм, – але й об'єднує їх, не руйнуючи їх фундаментальної, дискретної цілісності. Цей діалектичний світогляд сумісний із справжньою теософією, чи не так?

Третій об'єкт сучасного теософського руху – дослідити приховані закони Природи та творчі сили, приховані в людині. Ганді визнав ці найтонші виміри Природи та людства. Цитую його автобіографію:

"... (Ми) – діти одного і того ж Творця, і такі божественні сили всередині нас нескінченні".⁸⁷

Ганді також глибоко вірив у карму та перевтілення. Крім того, він визнав, що моральний закон є безособовим, тонким та багат шаровим. У людському царстві це означало, що карма працює в основному за допомогою розуму. Для Ганді найвищий творчий порив людини був чистою думкою, і цей порив регулювався безособовим, тонким і багат шаровим законом карми. Його віра в генеруючу силу карми іноді створювала для нього своєрідні проблеми. Візьмемо, наприклад, його реакцію на Біхарський землетрус 1934 року; після землетрусу Ганді публічно заявив, що, на його думку, землетрус був викликаний гріхом недоторканості, який практикує більшість індуїстських каст. Як і можна було очікувати, багато раціоналістів, вчених та друзів були уражені ніби громом і налякані такою заявою. Серед них був і близький друг Ганді, Рабіндранат Тагор. Насправді Тагор публічно присоромив Ганді і заявив:

"... фізичні катастрофи мають своє неминуче та виняткове походження з певних поєднань фізичних фактів".⁸⁸

Відповідь Ганді Тагору і його критикам:

"Для мене землетрус не був ні капризом Бога, ні результатом зустрічі простих сліпих сил. Ми не знаємо всіх законів Бога (карми), ані їхньої дії".⁸⁹

У той час як Ганді визнавав реальність окультних сил, він вважав, що для містиків, індуїстів і теософів нездоровим було зосередження на прихованих і поки що нерозвинених психічних силах. Як і святий

⁸⁷ Історія моїх експериментів з істиною, М.К. Ганді, Beacon Press, 1957, (6-те видання). С. 276.

⁸⁸ Махатма і поет: Листи і дебати між Ганді і Тагором, 1915–1941, National Book Trust, Sabyasachi Bhattacharya (editor), перше видання, 1997; див. огляд Вену Говінду на веб-сайті "India Together", травень 2003 року.

⁸⁹ Там само.

Павло, Ганді вважав, що безмежне милосердя є набагато більшим, ніж розвиток психічних сил. Як ми знаємо, стурбованість Ганді можна знайти у Письмі Великого Учителя, в якому гаряче підтримується мета загального братства, і захоплення окультними державами гостро критикується. Як однозначно стверджує Великий Майстер:

"... загине скоріше Теософське Товариство з обома його нещасними Засновниками, ніж ми дозволимо йому стати не більше, ніж академією магії та залом окультизму!"⁹⁰

У останньому випуску журналу Харіджан, який іронічно вийшов у день вбивства (30 січня 1948 року), Ганді написав наступне:

"У теософській літературі є багато захоплюючих праць, з якими варто ознайомитися; але мені здається, що надто великий наголос було зроблено на ... інтелектуальному дослідженні, на розвитку окультних сил, а те, що центральна ідея теософії - братство людини і що важливим є моральний ріст людини – було втрачено з поля зору".⁹¹

У підсумковому аналізі Ганді вважав, що тотожність усього життя з Богом та похідний принцип братства були запорукою максимально повного можливого життя для всіх. Це, безумовно, сумісне з керуючим і рухомим духом Теософії, Божественної Мудрості.

Останнє слово перед тим, як звернемося до глобальної цивілізації завтрашнього дня. Що з "внутрішнім голосом" Ганді? Як і грецький філософ і революціонер Сократ, Ганді, схоже, мав «внутрішній голос», який керував ним у певні критичні моменти його життя. На відміну від Сократа, чий внутрішній голос попереджав його не робити певні речі, внутрішній голос Ганді наказав йому зробити певну справу. Ганді стверджував, що завжди дотримувався позитивних вказівок, які він отримав. Візьмемо для прикладу зустріч Ганді з обраною групою видатних викладачів в Оксфорді в 1931 році. Дружнє зібрання незабаром стало інтелектуальним допитом поглядів Ганді на незалежність. Професор Джонсон, який був присутній на зібранні, описує "битву розуму" наступним чином:

"Протягом трьох годин він (Ганді) був просіяний крізь сито і перехресно допитаний ... Це було досить важким випробуванням, але

⁹⁰ Людська солідарність, «Братство людства», Маха Чохан, Concord Grove Press, 1987. С. 9.

⁹¹ Харіджан, 30 січня 1948 р., як процитовано на веб-сайті "Gandhi Serve Foundation".

він ні разу не grimнув та не втратив спокою. Я переконався, що з часів Сократа, світ не бачив такого абсолютного самоконтролю і самовираження; і раз чи два, ставлячи себе на місце людей, яким довелося протистояти цьому незламному спокою і нездоланності, мені здалося, що я зрозумів, чому афіняни змусили "мученицького софіста" випити отруту. Як і у Сократа, у нього є "демон". І коли "демон" промовляє, він настільки ж аргументований, як і небезпечний".⁹²

Як ставитися до "демона" чи внутрішнього голосу Ганді? Якими є рамки розуміння? Я думаю, що цілком розумно розглядати внутрішній голос Ганді як вищий вплив Бодхісаттвіка, що занурює його у величезну, живильну течію Теософського руху Армії Голосу.

Ганді та глобальна цивілізація завтрашнього дня

"Схід і Захід - це не що інше, ніж просто назви. Людські істоти скрізь однакові. Той, хто хоче вести себе з порядністю ... Якщо ми подивимось у майбутнє, чи не є воно тою спадщиною, яку ми повинні залишити для нащадків, щоб усі різноманітні раси змішалися і створили цивілізацію, якої, можливо, світ ще не бачив".⁹³

М.К. Ганді

[Вищенаведена цитата Ганді могла не тільки виявитись Істиною Індії – яку я шаную – але і Істиною моєї улюбленої Америки. Вважаю, що Америка з часом відкриє очі та простягне руку, долаючи розрив та поєднуючись із Матір'ю Індією. Завдяки цьому, будуть об'єднані наука та духовність, що дасть початок духовному, інтелектуальному та соціальному відродженню, який світ ще не бачив. Проте я відволікся.]

Повернемося тепер до незвіданого майбутнього, до можливої глобальної цивілізації завтрашнього дня. Беззастережним є наступне спостереження Райнера Рілке::

"Майбутнє поринає в нас, щоб перетворитися в нас задовго до того, як воно настане".⁹⁴

В цьому розумінні "глобальна цивілізація завтрашнього дня" вже існує тут і зараз - у ембріональній формі.

Нашу еру часто характеризують як одну з авідій; духовне невігластво, інтуїтивну тупість, моральну плутанину та перевагу матеріальних цінностей над духовними ідеалами. Багатьом відомо

⁹² Життя Махатми Ганді, Луї Фішера, Харпер і Роу, паперове видання, 1983. С. 284.

⁹³ Як процитовано у: Коштовність в лотосі, Concord Grove Press, 1983. С. 533.

⁹⁴ Листи до молодого поета, «Лист 7», Франц Каппус, 1929 рік.

про небезпеку жадібності, всебічного страху страждань і смерті, виснажливої епідемії самотності та нездорового відчуження багатьох від своїх культур та спільнот. Коротше кажучи, духовне знизилося і кристалізувалося в матеріалістичному менталітеті. Але це все історія нашої "ери переходу", що вже закінчується? Хіба не може існувати під поверхнею щось ненароджене або, можливо, навіть те, що вже частково прокинулося?

На щастя, є ознаки свідомості, що прокидається в еру Водолія, в якій проявляється доблесний, творчий, непорушений і стійкий дух людини. Найважливіший показник людських можливостей полягає в незворотному визнанні того, що людський та глобальний взаємозв'язок є встановленим фактом; в культурному, економічному, екологічному, інтелектуальному відношенні і в тисячу інших способів ми пов'язані спільною долею. Жоден чоловік, жодна жінка, жодна країна, жодна релігія не є "островом". Ми болісно просуваємося до нового виду всеохоплюючого менталітету, до нового типу міжкультурного співчуття. Наприклад, зараз існує безліч неурядових організацій по всьому світу, які надають різні форми своєчасної допомоги нужденним особам. Практично на кожному континенті відбуваються стихійні ініціативи щодо зменшення бідності та незнання. Більше того, екологічна обізнаність про тендітну мережу взаємозалежності, яка поєднує людину та природу, зробила нас більш сумлінними користувачами природних ресурсів. Навіть емпірична наука зі своїми вбудованими матеріалістичними припущеннями та вузькими методологіями виявляє ознаки спроможності стати більш філософсько відкритою, якщо не зовсім соціально орієнтованою. Наприклад, більшість фізиків-теоретиків зараз визнають, що вони не можуть емпірично довести ні "теорію струн", ні "гіпотезу мультивсесвіту", поки сучасні філософи не допоможуть їм осмислити нові, не емпіричні критерії валідності. Крім того, непересічні дослідження мозку виявили силу медитації для створення нових нейронних зв'язків, для пробудження емпатії та навіть співчуття. Крім цього, еретичні дослідники з Медичної школи Університету Вірджинії зібрали понад 2500 випадків, що стосуються дітей по всьому світу, які достовірно згадували минулі життя. Ці безстрашні дослідники дійшли висновку, що єдине раціональне пояснення, яке відповідає усім фактам, – це те, що свідомість у певному сенсі переживає смерть і відроджується. Нарешті, молоді та молоді серцем відчувають, що духовне є відкритим і що кожен

повинен займатися актами самопізнання, самовизначення та самотрансформації.

Якщо все це являє собою "вектор" до більш сподіваного, гуманного та відродженого людства, то давайте поставимо наступне питання: "Чи може виникнути протягом наступних десятиліть і століть *Novus Ordo Seclorum*, "Новий порядок епохи" для всієї сім'ї людей?" Так, можливо, якщо ми будемо достатньо сміливі, щоб мислити масштабно, мислити всебічно, мріяти і наважуватися.

Отже, якщо "Новий порядок епохи" (або "Місто людини") справді можливий, буде доречно звернутися до Ганді для показчиків на більш сподіване майбутнє. Насправді Ганді є життєво важливим для сьогодення та зигзагоподібного розгортання наступних епох. Якщо це правда, то яку роль можуть відігравати керівні принципи Істини Ганді та ненасильства, інноваційних соціальних та економічних реформ та експериментів з ашрамом для сприяння створенню, якщо не глобальної цивілізації, то принаймні безлічі "центрів цивілізації"; центрів, в яких ініціатива стоїть на стороні всебічності, універсальності, щедрості, співпраці та піклування, а не на стороні задушливого племінства, ненаситної жадібності, саморуйнівної конкуренції та боягузького примусу?

Відповідаючи на це питання, давайте спочатку визнаємо, що Ганді вже залишив свій незгладимий відбиток на долях майбутніх поколінь. Подивіться, що відбувалося на світовій арені протягом років і десятиліть одразу після його смерті. По-перше, головна подія, що сталася в самій Індії, 18 квітня 1951 року – майже 100 років від дня народження великого теософа Вільгельма Куана Даджа. Того дня в 1951 році Віноба Бхаве (один з найвірніших учнів Ганді) розпочав революційний Бхуданський рух за земельні реформи. На мій погляд, цей реформаційний рух врятував Індію від десятиліть насильства та ідеологічних конфліктів. Цей рух за зміну нації зародився наступним чином. Деякий час Бхаве роздумував над проблемою, що робити з мільйонами безземельних селян Індії. Стародавня і несправедлива фемідальна система Заміндарі задушила безземельних. Крім того, і що найголовніше, комуністи розпалювали жорстоку революцію серед відчайдушних селян. У всіх великих провінціях Телангана (потім держава Хайдерабад) почався хаос. Що ще гірше, новий, національний уряд Індії боровся з безліччю проблем і не знайшов рішення проблеми системи Заміндарі або для придушення комуністичних повстанців. На щастя, Бхаве вступив в епіцентр цієї небезпечної ситуації і закликав заможних землевласників

добровільно перерозподілити невеликий відсоток своєї землі голодуючим бідним. Спочатку заклик Бхаве не був почутий. Але в селі Почампаллі поміщик несподівано відгукнувся і запропонував 100 соток своєї землі виділити сорока сім'ям у своєму селі. Бхав був у захваті та інтуїтивно сприйняв цей щедрий вчинок як провідницький. Цей заможний Заміндарі спонтанно відтворив у своєму конкретному вчинку гандіанські принципи опіки та непримусової соціальної трансформації. Рух подарунків земельних ділянок під назвою Бхудан розпочався і з часом повільно поширився по всій Індії.

Через кілька місяців після початку Бхуданського руху, прем'єр-міністр Неру виступив перед індійським парламентом і наступним чином висловився щодо Віноба Бхаве та його зусиль щодо земельної реформи:

"Цей миршавий чоловік тільки що завдяки ненасильству здійснив те, чого не міг би зробити за допомогою усієї військової сили (індійського) уряду".⁹⁵

Врешті-решт Бхаве зібрав та перерозподілив понад чотири з половиною мільйони десятин орної землі безземельним. І, що найважливіше, Бхаве - і дари заможних - зупинили загрозливу комуністичну революцію.

Звертаючись до Америки, ми маємо пророчі спостереження, зроблені Ганді під час зустрічі з американською делегацією негрів у 1936 році:

"... Можливо, через (американських) негрів правдиві повідомлення про ненасилля поширяться світом".⁹⁶

Яскравим прикладом може слугувати Мартін Лютер Кінг-молодший, християнин, прихильник ненасильницької соціальної та расової реформи. У критичний та переломний час свого життя Кінг отримав натхнення від чудових творів Ганді. Лише тоді він, зізнавшись, зрозумів, що можна взяти християнський принцип безумовної любові і застосувати його до соціальних, економічних та расових проблем Америки. До середини 1950-х Кінг виступив лідером американського руху за громадянські права і відповідав за ініціативу економічних бойкотів та громадянської кампанії непокори через расистські прояви на Півдні. Його діяльність стала фундаментальним викликом Америки. У ці творчі та бурхливі часи Кінг задумав бажання здійснити подорож Індією. Це бажання,

⁹⁵ Ганді до Віноба: нове паломництво: Ланза Дель Васто, вершник та компанія. С. 91.

⁹⁶ Хариджан, М.К. Ганді, 14 березня 1936 року.

нарешті, здійснилося в 1959 році, коли він здійснив те, що він назвав "паломництвом", відвідавши країну свого наставника Махатми Ганді.

П'яти тижневе паломництво Кінга до Індії справило мало глибокий вплив на його розуміння ненасильницького опору та його прихильність до боротьби Америки за громадянські права. Під час свого перебування в Індії Кінг зустрівся з прем'єр-міністром Неру, з комуністичним та соціалістичним лідером Дж. П. Нараяном, з Віноба Бхаве і, що найголовніше, із сотнями місцевих гандійців, соціальних працівників та недоторканих по всьому субконтиненту.

Під час свого останнього вечора в Індії Кінг зробив зворушливе радіозвернення до індійського народу. У цьому красномовному зверненні він сказав:

"З часу перебування в Індії я ще більше переконався у тому, що метод ненасильницького опору є найпотужнішою зброєю, доступною пригнобленим людям у їх боротьбі за справедливість і людську гідність. Махатма Ганді втілює у своєму житті певні універсальні принципи, які притаманні моральній структурі Всесвіту, і ці принципи такі ж неминучі, як закон гравітації".⁹⁷

Кінг повернувся до Америки з більш глибоким розумінням динаміки ненасильницького опору і величезною вдячністю індійському народу та його античній культурі. Через чотири роки, 2 липня 1964 року, Конгрес Сполучених Штатів прийняв Закон про громадянські права, який юридично припинив расову дискримінацію по всій Америці. Цей вчинок та колективна жертвовність, продовжують підтримувати узгоджені зусилля щодо американської расової справедливості та рівності.

Повертаючись до впливу Ганді на Європу, ми маємо ненасильницьку революцію, яка відбулася в колишній Чехословаччині в 1989 році. Ця революція чеських мас була названа «оксамитовою революцією». Події розпочалися спонтанно 17 листопада 1989 року, рівно через сто чотирнадцять років від дня заснування Теософського товариства в Нью-Йорку. А закінчилося все всього через шість тижнів. Безстрашні ненасильницькі демонстрації та акти громадянської непокорності з боку пригноблених чехословацьких народів призвели до мирної відмови від правлячої Комуністичної партії та створення Парламентської Чехії. Через чотири роки, у січні

⁹⁷ "Мартін Лютер Кінг молодший, науково-дослідний інститут", веб-сайт Університету Стенфорда за адресою <https://kinginstitute.stanford.edu/> (стенограма аудіозапису під назвою "Прощання для всього радіо Індії", 9 березня, 1959, Нью-Делі, Індія).

1993 р., Чехословаччина розділилася на дві незалежні країни: Чеську та Словацьку республіки. Це був безкровний, ненасильницький акт політичного поділу, який називався "оксамитовим розлученням". Це було не менш дивовижно, ніж ненасильницьке повалення комуністичного правління чотирма роками раніше.

Зараз у всьому світі існує визнання, що ненасильницька неспівпраця є конструктивною формою соціального, політичного та економічного протесту для виправлення несправедливості. Насправді слово "ненасильство" увійшло до нашої загальної соціальної та політичної лексики. Це – подарунок Ганді онукам наших онуків.

Але світ ще має багато чого навчитися у Ганді, якщо він прагнучиме до «загальнолюдської цивілізації». Світові мислителі та віддані революціонери ще не зрозуміли важливості філософського розрізнення Ганді між Абсолютною та відносною істиною. Також, багато мислителів Нового часу та прихильників по всьому світу так і не зрозуміли багате уявлення Ганді про священне. Також соціальні історики ніколи не брали до уваги значення експериментів Ганді з Ашрамом. Тим не менше, все разом має вирішальне значення для людської сім'ї, якщо вона має пройти через її поточну "темну ніч", її ніть пралая – дуже болісний, неминучий процес свідомого "вмирання задля нового життя".

Як було зазначено в «Морально-політичній думці Махатми Ганді» Рагавана Ійера, Ганді зробив вирішальне розмежування між Абсолютною та відносною істиною, відмінністю якої є серцебиття першого фундаментального принципу теософської філософії. Ганді зазначив, що Абсолютна істина завжди перебуває поза нами, тоді як відносна істина функціонує як наш безпосередній путівник по лабіринту щоденного життя. На жаль, Ганді визнав, що невдача щирих релігійоністів, ідеологів, реформаторів та повстанців чітко розмежовувати Абсолютну та відносну істини у власному розумі та серцях спричинила багато світових трагедій. Невірно сприймаючи істину ми, невірно сприймаємо вірування та практики інших. Тому багато активістів, спостерігаючи за Ганді, помиляються, "абсолютизуючи родича", сприймаючи ідею, розуміння чи істину к остаточну, як кінцеву, як єдино можливу інтерпретацію, як єдине життєздатне практичне застосування. Це викривлення породжує світові політичні та релігійні "ізми" та збільшує насильство та розбіжність.

Незважаючи на зіткнення політичних ідеологій та релігійних сект в сьогоденні, чоловікам і жінкам найближчі десятиліття потрібно

буде визнати відносні істини, закладені в перспективах, віруваннях і практиці. Їм потрібно буде поступово перетворювати свої "абсолютизуючі тенденції" і наближатися до сили буддійської інтуїції. Цілком може бути, що з-під колективного болю, розчарування та страждань чоловіки та жінки завтрашнього дня поступово навчаться шанувати Абсолют, стаючи смирнішими у царині самоствердження. І через це найкращі розуми будуть рости в розумінні того, що універсалізація означає не гомогенізацію, а швидше визнання "єдності всередині різноманіття". Цьому ставленню, без сумніву, сприятиме поступова дегламуризація всіх форм політичної та релігійної влади.

Говорячи про Істину, важливо зазначити, що Ганді бачив Істину як основу всіх форм краси, особливо моральної краси. Моральна краса передбачає гармонійний зв'язок між теорією та практикою, вірою та поведінкою, знаннями та застосуванням. Чим більше можна творчо та сміливо інтегрувати істину та ненасильство, тим більше ваші дії випромінюватимуть піднесений вплив. З цього погляду дисгармонія або "моральне неподобство" – це не погана практика або слабкість волі, а лицемірство або недоброзичливість – відсутність внутрішньої цілісності, що призводить до душевної сліпоты і спотворення особистості.

Говорячи з теософської точки зору, духовна краса передбачає раціональну інтеграцію макро- і мікро-, глобального та локального, парapolітичного та політичного. Невловимий, але основний напрямок роботи найкращих академій майбутнього. Але для студентів-теософів в даний час важливо усвідомити, що краса двояка. Це може нас збентежити, спокусити, сп'яніти та відвернути, а також викликати хвилювання та надихнути нас на наполегливу подорож до вершин безособової істини. Бездумне захоплення красою, само по собі, може легко ввести в оману і осліпити нас настільки, що ми забудемо страждання навколишнього світу. Сп'яніла духовна краса, яку переживає студент-теософ, може несвідомо перетворити прихильність Бодхісаттві – врятувати людство від його незнання та страждань - у прагнення до екстатичного досвіду, до духовного самопоглинання, до нірвани. Цьому треба протистояти. Прагнення до світового братерства з його випробуваннями і негараздами повинно перемогти все, навіть прагнення до краси.

Звернімося тепер до концепції Ганді щодо священного. Це, мабуть, один із знаків майбутнього. Хоча раціональне знання, а не релігійна віра, здається, є визначальною різницею між ерами Риб та

Водоля відповідно, шанування є життєво важливим для пробудження духовного прозріння. Раціональне може бути наповнене шануванням, а шанування може бути раціональним; істина священна. Для Ганді, що оживляє священне, створює всепроникне почуття "благоговіння" до божественного у всіх його дивовижних проявах: шанування духовних вчителів, знань, жертвоприношення, моральної мужності і, звичайно, посилення шанування та поваги до Природи. Ганді бачив, що не тільки Бог священний, але і природа, і людство є священними. Ми, як люди, не є ні безнадійними грішниками, ні випадковими космічними подіями, ні пучками інстинктів, ні витонченими машинами. Ні, ми, по суті, схожі на бога і гідні захоплення, коли діємо відповідно до свого морального, інтелектуального та духовного потенціалу. Таким чином, у не дуже віддаленому майбутньому поняття священного перестане обмежуватися лише звичайними релігіями, а також не обмежиться певними святими діями у закритих просторах, так званих храмах, пагодах, церквах, синагогах чи мечетях. Також священне не буде розглядатися як щось похмуре, але як щось радісне і піднесене. В цілому виникне відчуття святості життя, чоловіки та жінки навчатимуться шанувати приховану потенцію божественного у повсякденному житті. Найзріліші особи протягом наступного століття внутрішньо вітатимуть присутність божественного, будуть свідками справжніх самовідданості, моральної та духовної мужності, спонтанної щедрості та добровільної відмови.

На тлі складних політичних викликів в Південній Африці, а пізніше в Індії Ганді зрозумів, що необхідно започаткувати новий вид ашраму, а саме мікроспільноту відданих людей, які свідомо об'єднували духовне та соціальне шляхом перетворення сили обітниць. Духовні обітници були урочисто дані для вшанування певних вічних, керівних принципів: істини, ненасильства, ненав'язливості, некрадення тощо. Але Ганді вважав, що духовні обітници та релігійні вчення неможливі, якщо вони творчо не пов'язані з конкретними соціальними потребами. Тому, крім підготовки до різних форм суспільно-політичного протесту в Британській Індії, Ганді та його співлідери в Ашрамі домовилися докорінно переробити індійське суспільство з огляду на власні мікроспільноти. Протягом багатьох років вони органічно розвивали громадську структуру, яка ліквідувала невідповідні кастові відмінності, відновлювала шляхетність жіночості, шанувала вроджену гідність та займалася навчанням дітей та молоді.

Концепція Ганді та приклад лідерства в його ашрамах були настільки ж сучасними, як і традиційними. Його ашрами були структурованими, але не статичними, егалітарними, але не анархічними. У той час як Ганді проявляв ініціативу та брав на себе основну відповідальність за діяльність ашраму, він був справді «лідером» в силу свого морального прикладу. Як лідер Ганді був раціональним, відповідальним, прозорим і повністю відданим важливості публічного самовиправлення, коли обставини вимагали цього. І коли постали важливі громадські виклики, Ганді дотримувався постулатів піфагорійської громади класичної Греції; а саме він консультувався з іншими перед тим, як діяти. У цьому сенсі рада старійшин Ганді стала живим втіленням "круглого столу" легендарного короля Артура, в якому король Артур був просто "першим серед рівних".

Врешті-решт, експерименти Ганді з ашрамом уособлювали новий вид мислення, оригінальний спосіб об'єднання, здавалося б, окремих релігійних світів та соціальних реформ шляхом трансформації обох. Його громадські центри стали трансформаційними важелями, які допомогли переосмислити Бога всередині людини, священного в соціальному, громадянина в політичній спільноті. Члени ашрамів Ганді в Південній Африці та Індії прагнули не мокші чи нірвани, а дхарми, вміння служити широкому загалу та людству в цілому. Не дивно, що ці піонерські експерименти з ашрамом породжували декілька внутрішніх викликів та проблем, всі вони були вивчені та продумані на тлі правди, ненасильства, не володіння та служіння.

Сьогодні не часто доводиться до відома громадськості, що на даний момент тисячі екоселищ та громад існують на кожному континенті. Ці інноваційні громадські експерименти стали тихими центрами соціального, політичного, релігійного та навіть інтелектуального піонерства. Вони прозорливі і ненаситні. Їх можна знайти у містах, передмістях, в селі. Їх історичне коріння багате, але вони певним чином піонери на тлі сміливих експериментів минулого століття Ганді з ашрамами.

Все, що ми обговорювали до цього часу, вказує на той факт, що глобальна цивілізація завтрашнього дня буде продовжувати закликати до сейсмічного зрушення свідомості - внутрішньої трансформації, викликаної та підтримуваної інноваційними соціальними та політичними домовленостями на мікрорівні. Як ми бачили, це вже певним чином відбувається. Але потрібно робити більше, особливо на психологічному рівні. Найбільше, що нам

потрібно в наш час, - це не стільки прагнення до втраченого Золотого віку, ні рішучість відновити якийсь загублений рай, проте нам потрібно повернути втрачену впевненість у собі, індивідуально та колективно. Нам потрібно віднайти впевненість у потенціалі людини піднятися з пекла самовільності на небо спільного спілкування.

Яким же чином нам крок за кроком отримати таку непохитну впевненість в собі, в інших і в невизначеному майбутньому? Рішення Ганді є простим, здавалося б, парадоксальним і дуже складним. Він каже, що основними ліками від відсутності впевненості в собі є моральна та духовна мужність. Він вважає, що більшість із нас не такі морально слабкі, інтелектуально розгублені чи невпевнені, як ми вважаємо. Десь глибоко ми розуміємо, що нам треба робити. Але нам бракує сміливості чи віри, щоб це зробити. У хвилини тихої самотності, коли ми споглядаємо на своє життя зі сторони, ми можемо чітко бачити, скільки наших помилок і трагедій можна було б уникнути якби мати трохи сміливості, трохи турботи, трохи самовідданості, трохи відсторонення від нас самих. Якщо це правда, то, що нам потрібно зробити, це збудити нашу моральну та духовну мужність, прийнявши прометеївську рішучість звести нашу особистість до нуля в конкретних моральних ситуаціях. Ця безумовна рішучість пробудить в нас героїчну стихію і нашу альтруїстичну волю діяти правильно і чесно, не турбуючись про наслідки чи за власний імідж. Альберт Ейнштейн висловив це більш метафізично, але так само переконливо, коли прокоментував, що відповідальність справжньої релігії полягає в тому, щоб допомогти чоловікам і жінкам звільнитися від "оптичної мари роздільної свідомості".⁹⁸

Однак, хоча своєчасне самозречення в повсякденному житті є ідеалом, Ганді не був ні романтичним ідеалістом, ні дурним оптимістом. Натомість він був об'єктивним ідеалістом. Він розумів, що людина і суспільство обов'язково сповнені недосконалостей. Це частина людського стану, помилка, гріх і несправедливість затьмарюють всю людську діяльність. Отже, коли наші дії щодо інших не відповідають ідеалам істини та любові, ми повинні мати сміливість не брехати, не тягнути час та не виправдовувати свої помилки ні перед собою, ні перед іншими. Ми повинні виправити себе, перш ніж життя зробить це за нас. Через непохитну рішучість

⁹⁸ Див. <http://www.lettersofnote.com/> про стенограму листа, який Ейнштейн написав скорботному батькові про втрату сина (1950).

Ганді став майстром самокорекції у всіх аспектах свого життя – від особистого до політичного.

Одного разу в Південній Африці Ганді та його дружина Кастурба вступили в бурхливу суперечку з приводу виконання брудної роботи в ашрамі. Врешті-решт Ганді зрозумів, що намагався змусити Кастурбу зробити щось, що було для неї неприродно. Ганді почувався погано і, подолавши свою праведність, сказав ті чарівні слова: "Я помилився". "Прошу вибачення". Ці акти самозміни відновили гармонію між ним та дружиною, посилили їх взаєморозуміння та повагу один до одного.

Ганді переніс принцип самокорекції у найскладнішу з усіх галузей суспільних відносин - політичну. У 1919 році Ганді ініціював масову кампанію Сатьяграха по всій Індії у відповідь на гнітючий закон британського уряду "Роулатта". Британська армія відреагувала на ненасильницьку кампанію Сатьяграха жорстокою репресією протестуючих. Врешті-решт, деякі протестувальники не змогли дотриматись високих стандартів ненасильницьких дій і звернулися до насильства та хаосу. Ганді незабаром зрозумів свою помилку і публічно заявив, що зробив «гімалайський прорахунок», думаючи, що Індія готова до ненасильства в масових масштабах. Він взяв на себе особисту відповідальність за свою помилку і припинив кампанію, незважаючи на гарячу незгоду майже всіх своїх соратників.

В обох випадках навмисного самовиправлення ми можемо побачити, що Ганді мав сміливість придушити своє его. Він був змушений моральною логікою власних обітниць проковтнути свою гордість, свої почуття, свій праведний гнів, свої великі сподівання, глибоке розчарування і, можливо, навіть образ себе. Він свідомо вирішив слідувати морально і психологічно тривалим шляхом істини та ненасильства. Тим самим він очистив свою свідомість і, як це не парадоксально, збільшив впевненість у власних можливостях вчитися та морально і духовно зростати. Очевидно, що Гандіанський шаблон самовідданих дій та своєчасної самокорекції є життєво важливим, якщо ми хочемо просуватися до кращого, гармонійнішого світу.

В обох випадках навмисного самовиправлення ми можемо побачити, що Ганді мав сміливість придушити своє его. Він був змушений моральною логікою власних обітниць проковтнути свою гордість, свої почуття, свій праведний гнів, свої великі сподівання, глибоке розчарування і, можливо, навіть образ себе. Він свідомо вирішив слідувати морально і психологічно тривалим шляхом істини

та ненасильства. Тим самим він очистив свою свідомість і, як це не парадоксально, збільшив впевненість у власних можливостях вчитися та морально і духовно зростати. Очевидно, що Гандіанський шаблон самовідданих дій та своєчасної самокорекції є життєво важливим, якщо ми хочемо просуватися до кращого, гармонійнішого світу.

Тепер важливо зазначити, що самозреченню допомагають два фактори. Згідно теософії, східної філософії та сучасної передової науки, цими чинниками є щоденна медитація та свідоме виховання загальної відповідальності. Ці внутрішні дії є запорукою позитивного перетворення свідомості. Медитація є алхімічною і, зрештою, стосується Самозрілості. Йдеться про те, щоб відсторонитись від тиранії Ід, та поступово підніматися сходами свідомості до супер-его. Наполегливість у медитації, самонавчання та служінні допомагає нам прогресивно «уніфікувати себе». З часом для нас стає природним породжувати все більше інклюзивних кіл відповідальності за інших - від сім'ї до спільноти і, зрештою, до сім'ї людства. Зважаючи на цю внутрішню динаміку, ми можемо зрозуміти, чому Ганді, як багато хто говорив, "дихав співчуттям". Зрештою, він щоденно займався медитацією. Ця золота нитка періодичної медитації була серцебиттям його багатих і плідних прагнень до реалізації Бога, здобутих шляхом надання своєчасної допомоги іншим.

Загалом кажучи, як просторе відчуття власного «Я» сходить у людській свідомості у наступні десятиліття, головний етап творчої уяви стане опорою безособовому розуму. Цей щасливий союз зробить особистість людини більш пластичною, більш здатною до самоформування. Якщо це правда, відбудеться зміна валентності розуму. Він стане більш нотичним, більш натхненим світлими уявленнями. Одним словом, розум стане більш багатовимірним і здатним відтворювати та сприймати різноманітні точки зору. Крім того, емпатичне I.Q. людини зросте, він буде легше сприймати чужі переживання. Цей новий, гостинний менталітет – це те, що насправді лежить в основі "набуття більш глобального характеру". У цьому сенсі можна жити в селі, в процвітаючому мегаполісі і бути місцевим. Все залежить від якості стану свідомості індивіда чи психічної чистоти.

Підсумовуючи це, ми можемо сказати, що в межах мікроспільнот майбутнього цілком може відбутися творча інтеграція духовного, інтелектуального та соціального. Якщо так, це може породити те, що ми можемо назвати "великодушним розумом" - динамічним злиттям альфа-інтелекту та альфа-серця. Величний розум вказує на

піднесений етичний інтелект. Його розгортання повторно б інтегрувало наше психічне, моральне та духовне життя. Воно було б правдивим і співчутливим, морально-правильним і толерантним, раціонально вимогливим, але гнучким та інтуїтивним. У кращому випадку великодушний розум завтрашнього дня був би пронизаний почуттям священного, яке виражає себе в безмежній щедрості та неперевірненій благодаті. Такий духовний менталітет засвідчив би дивовижну буддійську рухливість. Відбудеться зміщення акценту з теоретичного на практичний, з морального на психологічний, від прози до поезії, з локального на глобальне і назад.

Через появу великодушного розуму чоловікові та жінці майбутнього буде просто одразу бути шукачем Істини, містиком, любителем науки, робити внесок у моральний підйом суспільства та бути сумлінним володарем природних ресурсів. По суті, чоловік і жінка майбутніх поколінь, як і Ганді, навчаться бути духовно незалежними, інтелектуально відкритими та соціально відповідальними. Вони скасують надмірну вірність церкві та державі, сектам та партіям, і, твердо дотримуючись загальнолюдських принципів, відроджуватимуть громади у багат шаровій глобальній цивілізації.

Нарешті, великодушний розум, підготувавшись у численних мікроспільнотах майбутніх століть, цілком міг би породити справжні «острови братства», які б прикрасили земну кулю. Такі райдужні центри культури прикличуть до нас земний джаніс із небесних сфер. Ці маги-вчителі знову народжуватимуться і вільно ходитимуть серед чоловіків і жінок, не боячись, що на них "полюватимуть як на чортів або поклонятимуться як богам". Такі мудрі чарівники відкривали б широкі вікна сприйняття, щоб сприйнятливі та всі інші могли б однаковою мірою побачити Божественне. Вони переорієнтують людську свідомість на яскравий ідеалізм і дадуть свіжу надію ритуалістам, матеріалістам і духовно пригніченим. Якби такі піднесені мудреці, якби такі великодушні вчителі, могли б втілити і відновити якусь форму Рами Раджі на землі, тоді ми могли б всі приєднатися до приспіву Міранди в Бурі Шекспіра, коли вона радісно заявляє:

O' wonder!
How many goodly creatures are there here!
How beauteous mankind is.
O' brave new world, that has such people in't.⁹⁹

⁹⁹ Буря, Вільям Шекспір, акт 5, сцена 1.